Länsstyrelsen
Jämtlands län

Beslut
Datum
2021-11-26

Dnr (anges vid skriftväxling)
511-1664-2021

Dossiénr
NVR2003053

Beslut för bildande av naturreservatet Spåmansloken

Uppgifter om naturreservatet

Naturreservatets namn:	Spåmansloken
NVR-id:	2003053
Natura 2000:	Spåmansloken SE0720310
Kommun:	Östersund
Län:	Jämtland
Vägkarta:	152 Östersund
Lägesbeskrivning:	Cirka 14 kilometer sydost om Lit och 22 kilometer nordost om Östersund
Centrumkoordinater:	N: 7013939 E: 504055 (SWEREF99 TM)
Fastigheter:	Fjäl 5:17 samt del av Fjäl 2:30, 5:13 och 6:19
Markägare:	Staten genom Naturvårdsverket samt enskild markägare
Förvaltare:	Länsstyrelsen Jämtlands län
Totalareal:	72,5 hektar, varav 43,5 hektar produktiv skogsmark

Postadress	Besöksadress	Telefon	E-post	Webb
831 86 ÖSTERSUND	Residensgränd 7	010-225 30 00	jamtland@lansstyrelsen.se	www.lansstyrelsen.se/jamtland

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Innehållsförteckning

Länsstyrelsens beslut **3**
Syftet med naturreservatet **3**
Skälen för beslutet **3**
Beskrivning av området **4**
Föreskrifter **6**
Undantag från föreskrifterna 8
Skötselplan **9**
Redogörelse för ärendet **9**
Ärendets beredning 9
Synpunkter på förslaget till beslut 10
Länsstyrelsens bedömning **10**
Naturvärdesinventeringar 12
Förenlighet med riksintressen, planer och områdesbestämmelser 12
Konsekvensutredning 13
Upplysningar **14**
Bilagor **15**

Länsstyrelsen Jämtlands län

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken det område som utmärks på bifogad karta, bilaga 1, som naturreservat. Tidigare beslut om naturreservat för Spåmansloken, beslutsdatum 2005-08-03 (Länsstyrelsens diarienummer, dnr, 511-3729-05; Naturvårdsregistrets ID, NVR, 2003053), skall upphöra att gälla så snart aktuellt beslut om naturreservat (dnr. 511-1664-2021) vunnit laga kraft.

Beslutet riktar sig till var och en, fastighetsägare och innehavare av särskild rätt, vars rättigheter att använda mark- och vattenområden berörs inom reservatsområdet.

Naturreservatets namn ska vara **Spåmansloken**

Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald och värdefulla naturmiljöer. Områdets brandpräglade och lövträdsrika skog samt fuktiga granskog, sumpskog och våtmarker med dess ekosystem och biologiska mångfald ska bevaras och utvecklas.

Syftet är samtidigt att bidra till att uppfylla de åtaganden som följer av att området är utpekat att ingå i det europeiska nätverket av skyddade områden, Natura 2000, enligt Art- och habitatdirektivet.

Syftet uppnås genom fri utveckling i kombination med naturvårdsbränning alternativt brandefterliknande åtgärder, hävd av öppna våtmarker, viss avveckling av gran, utmarksbete och hydrologisk återställning.

Skälen för beslutet

Naturreservatets prioriterade bevarandevärden och därmed skälen för beslutet är:

- Brandpräglad tallskog och äldre lövbrännor med brandskadade träd samt fuktig granskog och stående och liggande död ved i form av torrakor och lågor i olika nedbrytningsstadier.
- Lövträdsrik barrnaturskog med inslag av grova aspar med bohål.

- Bark- och vedlevande mossor, svampar, lavar och insekter samt marklevande svampar och hålhäckande fåglar.
- Natura2000-naturtyper: Västligt taiga (9010), Näringsrik granskog (9050), Lövsumpskog (9080), Skogbevuxen myr (91D0)

Beskrivning av området

Naturreservatet Spåmansloken är beläget i Östersunds kommun, cirka 14 kilometer sydost om Lit och 22 kilometer nordost om Östersunds centrum. Terrängen i området är flack och höjden sträcker sig från 265 till 285 meter över havet. Berggrunden består i huvudsak av gnejsgranit och metagråvacka. Jordarterna utgörs av moig morän och torv.

Naturreservatet är omkring 72,5 hektar stort och består av en blandning av myr och skog. Marken i naturreservatet varierar från frisk till blöt. I den nordligaste delen finns tre lokar, småsjöar, varav två omges av fast mark och en gränsar till sumpskog. Lokarna är periodvis fyllda med vatten och periodvis torrlagda. Den nordligaste loken, Spåmansloken, har gett naturreservatet dess namn. Även längre söderut, strax söder om fångstgropsystemet, finns en lok som gränsar till sumpskog. Totalt utgörs omkring en tredjedel av naturreservatet av våtmark. På trädbevuxna delar av våtmarkerna förekommer tall-, gran- eller lövsumpskog. Den största delen av våtmarken ligger i södra halvan av naturreservatet, där den framförallt består av öppen våtmark som delvis är blöta rikkärr.

Längst i norr, i området runt lokarna, utgörs skogen av örtrik och lövträdsrik kalkbarrskog. Skogsbeståndet mellan norra lokarna och loken lägre söderut har prägel av gammal lövbränna och utgörs till hälften av gran (*Picea abies*) och till häften av ungefär lika delar tall (*Pinus sylvestris*) och lövträd som asp (*Populus tremula*), sälg (*Salix caprea*) och björk (*Betula* sp.). Medelåldern på skogen är runt 170 år med en hel del grova gamla lövträd och tallar samt någon enstaka grov gran. En hel del träd och torrträd, främst aspar, har bohål.

Skogen söder om lövbrännan övergår till talldominerad skog på småblockig mark och med en del inslag av gammal sälg. Skogsbeståndet i nordvästra delen av naturreservatet domineras av tall men med en hel del inslag av gran samt enstaka aspar, sälgar

och björkar. Medelåldern på skogen i den delen av naturreservatet är runt 200 år men en del tallöverståndare är 260 år och äldre.

Tillgången till död ved varierar, men är bitvis riklig, främst i den nordöstra delen av naturreservatet där det finns rikligt med både stående och liggande död ved i olika åldrar och olika dimensioner. Spridda brandspår i form av kolade högstubbar, stubbar och lågor samt träd med brandljud förekommer inom hela naturreservatet. Brandljuden förekommer både på levande träd, främst på tall men även på sälg och björk, och stående döda träd. Den östra delen av området är ostädad efter senaste branden som troligen var någon gång på 1870-1880-talet. I västra delen av naturreservatet har dock en del branddödade träd plockhuggits och området har förmodligen även gallrats vilket gör att det är sparsamt med död ved, men en del gamla tallågor förekommer.

Fältvegetationen består främst av blåbärsris (*Vaccinium myrtillus*) och smalbladiga gräs, delvis med inslag av lågört. I sumpskogen förekommer mest starr och fräken. Bitvis, i torrare talldominerade delar dominerar lingonris (*Vaccinium vitis-idaea*) och renlavar (*Cladonia* sp.).

Exempel på naturvårdsarter som påträffats i området är svamparna rynkskinn (*Phlebia centrifuga*), tallticka (*Porodaedalea pini*) och kolflarnlav (*Carbonicola anthracophila*). Lunglav (*Lobaria pulmonaria)* förekommer rikligt på gamla lövträd. Även den akut hotade och brandgynnande svamparten kritporing (*Resinoporia crassa*) har observerats samt den kalkberoende ormbunken finbräken (*Cystopteris montana*) och en del kalgynnade och kalkberoende orkidéarter. Vid inventering av skalbaggar har den brandgynnade arten tallfjällknäppare (*Danosoma conspersum*) påträffats.

En fornlämning i form av ett mindre fångstgropsystem finns i östra delen av naturreservatet och en gammal byggnadsrest, troligen en lada, finns i den nordligaste sumpskogen. Både våtmark och skog har tidigare nyttjats för utmarksbete och våtmarken har även nyttjats för myrslåtter. Inom området går en gammal kyrkstig som i sin helhet har sin utsträckning mellan Lillsjöhögen och Lits kyrka. Sentida påverkan i området består av körspår och en mindre avverkning av sumpskog. I den östra delen av området, i det tidigare naturreservatet Spåmansloken, har vissa naturvårdande åtgärder, som till exempel friställande av aspar och tallar genom ringbarkning av gran, utförts. Mellan sydöstra hörnet och nordvästra gränsen av naturreservatet finns en kraftledning.

Länsstyrelsen
Jämtlands län

En mer omfattande beskrivning finns i skötselplanen, bilaga 3 samt i artförteckning, bilaga 4.

Föreskrifter

För att uppnå och tillgodose syftet med naturreservatet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken samt 22 § första stycket förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. att nedan angivna föreskrifter ska gälla för naturreservatet.

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § andra stycket miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden

Utöver föreskrifter och förbud enligt andra lagar är det förbjudet att inom naturreservatet:

1. uppföra byggnad eller annan anläggning, till exempel vindkraftverk, mast, antenn, luft- eller markledning, bro eller spång,
2. sätta upp tavla, plakat, skylt, göra inskrift eller liknande,
3. anordna upplag, utföra fyllning eller tippning, spränga, schakta, borra, gräva, markbereda, utföra någon annan typ av markbearbetning eller bedriva täkt av något slag,
4. anlägga väg, skoterled, uppställningsplats för fordon, eller liknande anläggningar,
5. dika, kulvertera dike, dämma, eller utföra annan åtgärd som påverkar områdets naturgivna hydrologiska förhållande,
6. utföra skogsvårds- eller skogsskötselåtgärder, eller på annat sätt fälla eller skada träd och buskar, samt flytta eller upparbeta stående och liggande döda träd eller delar av träd,
7. införa för området främmande växt- eller djurart,
8. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel, tillföra kalk eller andra växtnäringsämnen,
9. placera ut saltstenar i anslutning till småsjöar,
10. framföra motordrivet fordon i terräng på barmark.

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om vad ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet förpliktas tåla

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med naturreservatet:

Länsstyrelsen
Jämtlands län

1. utmärkning av naturreservatets yttergränser enligt gällande anvisning,
2. uppsättning och underhåll av informationstavla samt underhåll av kyrkstig markerade på karta, bilaga 1,
3. hydrologisk återställning av dikespåverkad mark, inklusive fällning av träd för att lägga igen diken, grävning och körning med nödvändiga arbetsfordon under arbetets gång,
4. naturvårdsbränning, alternativt punktbränning och brandefterliknande åtgärder, som att skada trädstammar, inom område markerat på karta, bilaga 1, inklusive nödvändiga åtgärder såsom trädfällning, anläggande av mineraljordssträngar för brandavgränsning,
5. skötsel av naturvärden knutna till tall och äldre lövträd genom ringbarkning, röjning och fällning av gran i område markerat på karta, bilaga 1,
6. röjning av igenväxningsvegetation samt myrslåtter i områden markerade på karta, bilaga 1, inklusive körning med lätta arbetsfordon (<450kg) under arbetets gång,
7. småskalig avveckling av gran i område markerat på karta, bilaga 1, inklusive flytt av en del fällda granar till områden med höga grannaturskogsvärden inom naturreservatet för att underlätta bete,
8. utmarksbete, inklusive de anordningar som krävs för att genomföra betet,
9. körning med nödvändiga arbetsfordon under arbete,
10. borttagning av främmande växter genom mekaniska metoder samt främmande djur genom jakt,
11. förhindra storskaliga angrepp av åttatandad granbarkborre genom utplacering av giftfria feromonfällor, utläggning av fångstvirke samt fällning av angripen gran och eller rotkapning av vindfällda granar samt kvistning och barkning av dessa,
12. undersökning och dokumentation av mark, vegetation samt växt- och djurliv i uppföljningssyfte.

C. Föreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas och om ordningen i övrigt i naturreservatet

Utöver vad som annars gäller i lagar och författningar är det förbjudet att inom naturreservatet:

1. plocka och samla in arter av olika slag, med undantag av bär och matsvamp,
2. klättra i boträd, uppehålla sig nära rovfågelbo, lya eller gryt, samla in djur eller på annat sätt medvetet skada eller störa djurlivet,
3. göra åverkan på mark, block, växtlighet, torrträd eller annan död ved,

Länsstyrelsen
Jämtlands län

4. elda, annat än med medhavd ved.

Utan Länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att:

5. genomföra vetenskapliga undersökningar som innefattar insamling av arter eller har annan påverkan på naturmiljön.

Undantag från föreskrifterna

A och C-föreskrifterna ovan skall inte utgöra hinder för:

a) förvaltaren av naturreservatet, eller den som förvaltaren uppdrar åt, att vidta de åtgärder som behövs, inklusive att framföra motordrivet fordon, för att tillgodose syftet med naturreservatet och som framgår av föreskrifterna under B ovan,
b) att bedriva renskötsel i enlighet med gällande lagstiftning,
c) att framföra motordrivet fordon i räddningstjänst, vid sjukfall samt vid polisiära ärenden,
d) att framföra motordrivet fordon vid efterbevakning efter brand,
e) länsstyrelsepersonal att i tjänsteärende framföra motordrivet fordon,
f) jakt enligt jaktlag (1987:259),
g) underhåll av befintligt jakttorn eller att på samma plats ersätta ett gammalt jakttorn med ett nytt,
h) att på fastmark transportera fälld björn, älg, hjort eller vildsvin med lättare terränggående motorfordon (<450kg),
i) underhåll av befintlig kyrkstig markerad på karta, bilaga 1, där fallna träd över stigen får flyttas till sidan av stigen eller kapas,
j) rättighetshavare att utföra normalt underhåll och besiktning av befintliga luftledningar, markerade på karta bilaga 1, i enlighet med ledningsrätt som är gällande vid detta besluts ikraftträdande, och att vid dessa tillfällen framföra nödvändigt motordrivet fordon i terräng,
k) myrslåtter av öppna våtmarker i område markerat på karta, bilaga 1, inklusive att ta upp och köra ut slaget material från naturreservatet samt körning med lätta arbetsfordon (<450kg) under arbetets gång.

Efter tillstånd från Länsstyrelsen skall A och C-föreskrifterna ovan inte heller utgöra hinder för:
l) uppförande av jakttorn på ny plats,
m) att rensa dike,
n) röjning av buskar och mindre träd i anslutning till jaktpass i syfte att upprätthålla befintliga siktgator i skog,

o) skötsel av fångstgropsystem markerat i karta, bilaga 1.

Skötselplan

Länsstyrelsen fastställer i enlighet med 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. bifogad skötselplan, bilaga 3, för naturreservatets långsiktiga vård.

Redogörelse för ärendet

Ärendets beredning

Länsstyrelsen föreslog år 2000 att delar av området skulle ingå i Natura 2000-nätverket, enligt EU:s Art- och Habitatdirektiv (SCI) vilket godkändes av Sveriges regering och EU-kommissionen år 2005. Under samma tidperiod påbörjades även arbetet med att bilda naturreservatet Spåmansloken. En privat markägare ersattes med intrångsersättning men största delen av marken köptes in av Naturvårdsverket. Beslut om att bilda naturreservatet Spåmansloken fattades 2005.

År 2016 inkom en upplysning från Skogsvårdsstyrelsen om att ett område väster om naturreservatet Spåmansloken till stora delar bestod av gammal, brandpåverkad, talldominerad skog. Då denna skogstyp blivit ovanlig i landskapet beslöt Länsstyrelsen år 2018 att området skulle utredas och att Spåmanslokens naturreservat skulle utvidgas. År 2019 lades förslaget fram för Naturvårdsverket. Efter godkännande från Naturvårdsverket i början på år 2020 och efter dialog mellan markägare och Länsstyrelsen kunde Lantmäteriet påbörja uppdraget att mäta in områdets gränser, vilket färdigställdes 2020.

Uppdragen att värdera objektet och sköta förhandlingen har utförts av auktoriserade konsultfirmor. Värderingar och förhandlingar slutfördes 2020, då alla avtal om intrångsersättning med berörda markägare var klara.

Under 2021 tog Länsstyrelsen fram ett förslag till beslut om ett nytt och större Spåmansloken naturreservat. Förslaget till naturreservat innebär att det tidigare naturreservatet Spåmansloken, beslutat 2005 (dnr. 511-3729-2005), upphävs och det tidigare naturreservatet ingår nu som en del i det nya och större Spåmanslooken (bilaga 1). Markägare, ägare av särskild rätt inom området, berörda samebyar

Länsstyrelsen
Jämtlands län

samt ett flertal berörda myndigheter och intresseorganisationer fick möjlighet att yttra sig över förslaget.

Synpunkter på förslaget till beslut

Totalt inkom sju yttranden till Länsstyrelsen, varav ett med synpunkter och ett med meddelande om att de avstår från yttrande.

Synpunkter inkom från Sametinget angående att de saknar undantag för att framföra motorfordon vid renskötsel enligt terrängkörningsförordningen. Då undantag b) från föreskrifter ”att bedriva renskötsel i enlighet med gällande lagstiftning” pekar på gällande lagstiftning så ingår även terrängkörningsförordningen i den hänvisningen. Länsstyrelsen har därför inte gjort någon ändring i undantaget. I övrigt anser Sametinget att naturreservatet är förenligt med renskötsel och samiska intressen under förutsättning att berörda samebyar får vara med och ha inflytande över skötseln samt att samebyarnas åsikter om naturreservatet inhämtas och beaktas. Länsstyrelsens arbetar för samförstånd med samebyarna vid bildande och förvaltning av naturreservat. Berörda samebyar har även delgivits beslutet och inga synpunkter har inkommit från samebyarna.

Länsstyrelsens bedömning

Naturförhållandena varierar i området, vilket gynnar ett brett spektrum av arter. Skogen i naturreservatet består av ett relativt stort område med naturskogskvaliteter där brand tydligt satt sin prägel. Effektiv brandbekämpning gör att denna skogstyp blivit ovanlig i landskapet vilket fått till följd att många brandberoende eller brandgynnade arter är hotade.

I naturreservatet förekommer även gammal lövbränna. Sena lövsuccessioner på frisk mark i boreal zon är en underrepresenterad skogstyp både nationellt och i länet. Även skogstypen kalkbarrskog finns i naturreservatet (fyra hektar) vilket är en skogstyp som Sverige har ett internationellt ansvar för att bevara.

Därtill är delar av naturreservatet utpekat att ingå i Natura 2000 (Spåmansloken SE0720310; cirka 34 hektar av naturreservatet), EU:s ekologiska nätverk av skyddsvärda naturområden. Dessa områden ska enligt 16 § förordning (1998:1252) om områdesskydd, med stöd av miljöbalken, vara generellt prioriterade för formellt skydd. Natura 2000-området har dock varit skyddat sedan 2005

Länsstyrelsen
Jämtlands län

genom tidigare naturreservatbeslut (Länsstyrelsens dnr. 511-3729-05; NVR 2003053).

För att bevara de höga naturvärden som finns i anslutning till nuvarande naturreservatet Spåmansloken så behöver ett större område än det ursprungliga naturreservatet undantas från skogsproduktion och annan exploatering som innebär att områdets naturvärden påtagligt skadas. Länsstyrelsen bedömer därför att bildande av ett nytt och större naturreservat är det bästa alternativet för att på lång sikt bevara och utveckla områdets höga naturvärden, *vilket motiverar Länsstyrelsens beslut att bilda ett nytt naturreservat.* Därtill bedömer Länsstyrelsen att en del naturvårdande skötsel behövs för att bevara och utveckla biologisk mångfald i områdets naturmiljö. Länsstyrelsen anser att områdets höga naturvärden knutna till brandpräglad tallskog och lövträdssuccession gynnas av naturvårdsbränning. I del av det tidigare naturreservatet Spåmansloken har ringbarkning av gran samt brandefterliknande åtgärder på tall utförts omkring år 2010. Länsstyrelsen bedömer dock att det trots detta behövs bränning för att gynna arter som är beroende av brand. Vidare bedömer Länsstyrelsen att naturvärdena knutna till gamla lövträd, tallar och öppnare ljusare markskikt gynnas av en viss utglesning av gran och utmarksbete samt att våtmarkernas biologiska mångfald kan gynnas av hävd. Slutligen anser Länsstyrelsen att hydrologisk återställning av dikespåverkad mark, för att återskapa en naturlig hydrologi, gynnar den biologiska mångfalden samt minskar igenväxningstakten av våtmarken.

Beslutet om naturreservat följer gällande riktlinjer för prioritering av naturreservatsskydd och Sveriges internationella åtaganden om skydd av den biologiska mångfalden, samt Sveriges miljökvalitetsmål. Länsstyrelsen bedömer att beslutet bidrar till att uppfylla miljökvalitetsmålen *Levande skogar*, *Myllrande våtmarker* samt *Ett rikt växt- och djurliv*.

Upphävande av beslut
Länsstyrelsens bedömer att detta beslut om naturreservat innebär ett utökad skydd av naturvärden jämfört med tidigare naturreservatbeslut från 2005-08-03. Anledningen till det är att naturreservatets storlek ökar från 34,4 hektar till 72,5 hektar (bilaga 1) samt att naturvärden knutna till brandskadad skog, lövbrännor, bete och våtmark kommer att kunna skötas, även i det tidigare naturreservatet Spåmansloken, då möjlighet till naturvårdsbränning, hävd av våtmarker och utmarksbete har lagts till i föreskrifterna. Detta utgör synnerliga skäl för att upphäva

Länsstyrelsen Jämtlands län

beslutet om naturreservatet från 2005-08-03, (dnr. 511-3729-05; NVR 2003053) enligt 7 kap. 7 § miljöbalken, i samband med att beslut för bildande av nya naturreservatet Spåmansloken (dnr. 511-1664-2021) vinner laga kraft.

Naturvärdesinventeringar

Utöver Länsstyrelsenens egna naturvärdesinventeringar har området tidigare inventerats av Skogsstyrelsen. Skogsstyrelsen har registrerat två nyckelbiotoper i området till en sammanlagd storlek av 22,9 hektar (beteckningar N 6087-1994 och N 653-2016). Våtmarken i södra delen av naturreservatet har ingått i rikkärrsinventering (ID. 19F3C01). Inventering av skalbaggar i det ursprungliga naturreservatet Spåmansloken genomfördes 2019.

Förenlighet med riksintressen, planer och områdesbestämmelser

Naturreservatet Spåmansloken påverkas helt eller delvis av riksintressena:

- Anspråk Natura 2000 Habitatdirektivet (SCI; Spåmansloken SE0720310; enligt 4 kap. 1 § miljöbalken).
- Rennäringen kärnområde för Jovnevaerie sameby (Bringåsen; enligt 3 kap. 5 § miljöbalken). För att värna riksintresset för rennäring ska särskild hänsyn tas till renbetet vid bildande och förvaltning av Spåmansloken naturreservat. Att skogsmarken vid bildande undantas från modernt skogsbruk bedöms bidra till att områdets värde för rennäringen bevaras. Naturvårdsbränning som förvaltningsinriktning är sannolikt en förutsättning för att på lång sikt säkerställa ett bra bete medan åtgärden på kort sikt kan ha olika inverkan på betet beroende på ståndort. I samband med framtagande av bränningsplan för naturreservatet ska samråd med berörda samebyar, framför allt Jovnevaerie sameby som ingår i riksintresset, ske för att ståndortsanpassa bränningen. Detta för att eventuellt negativa effekter ur betessynpunkt ska kunna minimeras.
- Försvarsmaktens påverkansområde väderradar (TM0098, enligt 3 kap. 9 § miljöbalken).

Länsstyrelsen bedömer att bildande av naturreservatet Spåmansloken går ihop med dessa riksintressen.

Gällande översiktsplan för Östersunds kommun, antagen 2014 pekar delvis ut området som naturvårdsområde och Natura 2000-område samt som LIS-område (landsbygdsutveckling i strandnära lägen) och ”Vindkraft i Östersunds kommun, Tillägg till

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Översiktsplan” från 2011 pekar ut området som ”där ingen vindkraftsutbyggnad tillåts” samt som Natura 2000-område. Den nya, ännu ej fastställda, översiktsplanen 2040 pekar ut området riksintresse för rennäring samt delar av området som Natura 2000-område och område intressant för natur och friluftsliv.

Länsstyrelsen bedömer att detta beslut är förenligt med en från allmän synpunkt lämplig användning av mark- och vattenresurser samt med den för området gällande kommunala översiktsplanen. Att området ingår i LIS anser inte Länsstyrelsen att det strider mot beslutet för naturreservat. Detta då de delar av Spåmansloken redan 2005 klassades som naturreservat och Natura 2000-område samt att det geografiskt utpekade område för LIS inte är i linje med Länsstyrelsens tidigare granskningsyttrande av översiktsplanen. I den nya, ännu ej fastställda, översiktsplanen 2040, har LIS-området tagits bort. Vidare bedömer Länsstyrelsen att inskränkningarna i enskilds rätt att använda mark eller vatten inte går längre än som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Konsekvensutredning

I enlighet med vad som sägs i 4 och 5 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning, bedömer Länsstyrelsen att föreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken innebär så begränsade kostnadsmässiga och andra konsekvenser att det saknas skäl för en konsekvensutredning av regelgivningen.

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, se bilaga 5.

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Marita Ljung. Vid den slutliga handläggningen av ärendet deltog även länsråd Susanna Löfgren, chef för naturskydd och förvaltning Per D Sander samt handläggare Maria Gylle, den sistnämnde föredragande.

Detta beslut har signerats elektroniskt och saknar därför underskrifter.

Marita Ljung *Maria Gylle*

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Upplysningar

Föreskrifterna under C ovan, enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas, vistas och om ordningen i övrigt inom naturreservatet, gäller omedelbart, även om de överklagas.

Den som vill göra anspråk på ersättning eller kräva inlösen av fastighet ska väcka talan hos mark- och miljödomstolen mot staten inom ett år från det att beslutet på vilket anspråket grundas har vunnit laga kraft vid påföljd att rätten till ersättning eller inlösen annars går förlorad.

Detta beslut ska enligt 27 § förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. kungöras i länets författningssamling och i ortstidningarna Östersundsposten och Länstidningen. Sakägare anses därmed ha fått ta del av beslutet.

Länsstyrelsen i Jämtlands län är förvaltare av naturreservatet.

Länsstyrelsen ska enligt 2 kap. 8 § miljötillsynsförordningen (2011:13) utöva operativ tillsyn över att naturreservatets föreskrifter följs. Enligt 29 kap. 2 och 2a §§ miljöbalken gäller bland annat att brott mot föreskrift som meddelats med stöd av 7 kap. miljöbalken kan medföra straffansvar. Har någon vidtagit åtgärd i strid mot meddelad föreskrift, kan Länsstyrelsen enligt 26 kap. 9 och 14 §§ miljöbalken vid vite förelägga om rättelse.

Enligt 4 § skogsvårdslagen (1979:429) ska bestämmelser i denna lag eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter inte tillämpas i den mån vad där sägs strider mot föreskrifter för naturreservatet. Det innebär till exempel att eventuella vindfällen och stormskadad skog lämnas orörda.

Spontana bränder inom naturreservatets gränser bör släckas omedelbart.

Länsstyrelsen kan meddela dispens från föreskrifter om det finns särskilda skäl och om det är förenligt med förbudets eller föreskriftens syfte. Utöver föreskrifterna för naturreservatet gäller också generella bestämmelser till skydd för naturmiljön och djurlivet, till exempel:

- hänsynsregler enligt 2 kap. 3 § miljöbalken,
- fridlysning av alla vilda fåglar och däggdjur samt deras ägg, ungar och bon enligt jaktlagen (1987:259). Vissa andra växt-

Länsstyrelsen
Jämtlands län

och djurarter är fridlysta enligt 8 kap. miljöbalken och artskyddsförordningen (2007:845),
- hundhållning enligt 16 § i lagen (2007:1150) om tillsyn av hundar och katter,
- för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i särskilda skyddade områden, såsom Natura 2000, krävs tillstånd enligt 7 kap. 28 a-29 b §§ miljöbalken.

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Översiktskarta
3. Skötselplan

3a. Skötselplankarta

4. Artförteckning

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Dnr: 511-1664-2021 **Bilaga 1**

2021-11-26

Naturreservatet Spåmansloken
Beslutskarta

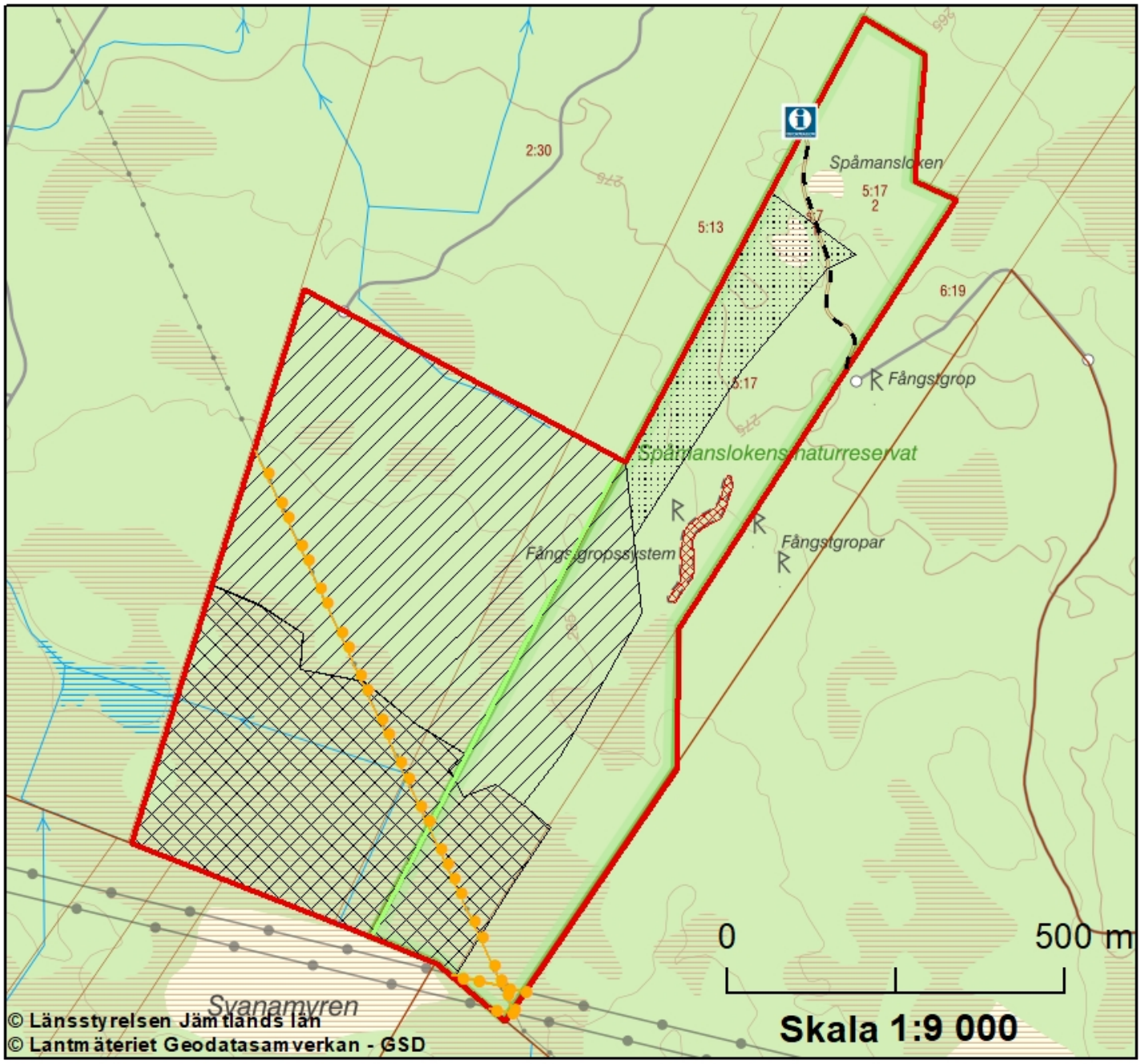

- Gräns för naturreservatet Spåmansloken
- Informationstavla som omfattas av föreskrift B2
- Område som omfattas av föreskrift B4, B5 och B7
- Område som omfattas av föreskrift B6 och undantag k) från föreskrifter
- Område omfattat av föreskrift B7
- Område som omfattas av undantag o) från föreskrifter
- Tidigare naturreservatet Spåmansloken
- Kyrkstig som omfattas av föreskrift B2 och undantag i) från föreskrifter
- Luftledning som omfattas av undantag j) från föreskrifter

N

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Dnr: 511-1664-2021 Bilaga 2

2021-11-26

Naturreservatet Spåmansloken
Översiktskarta

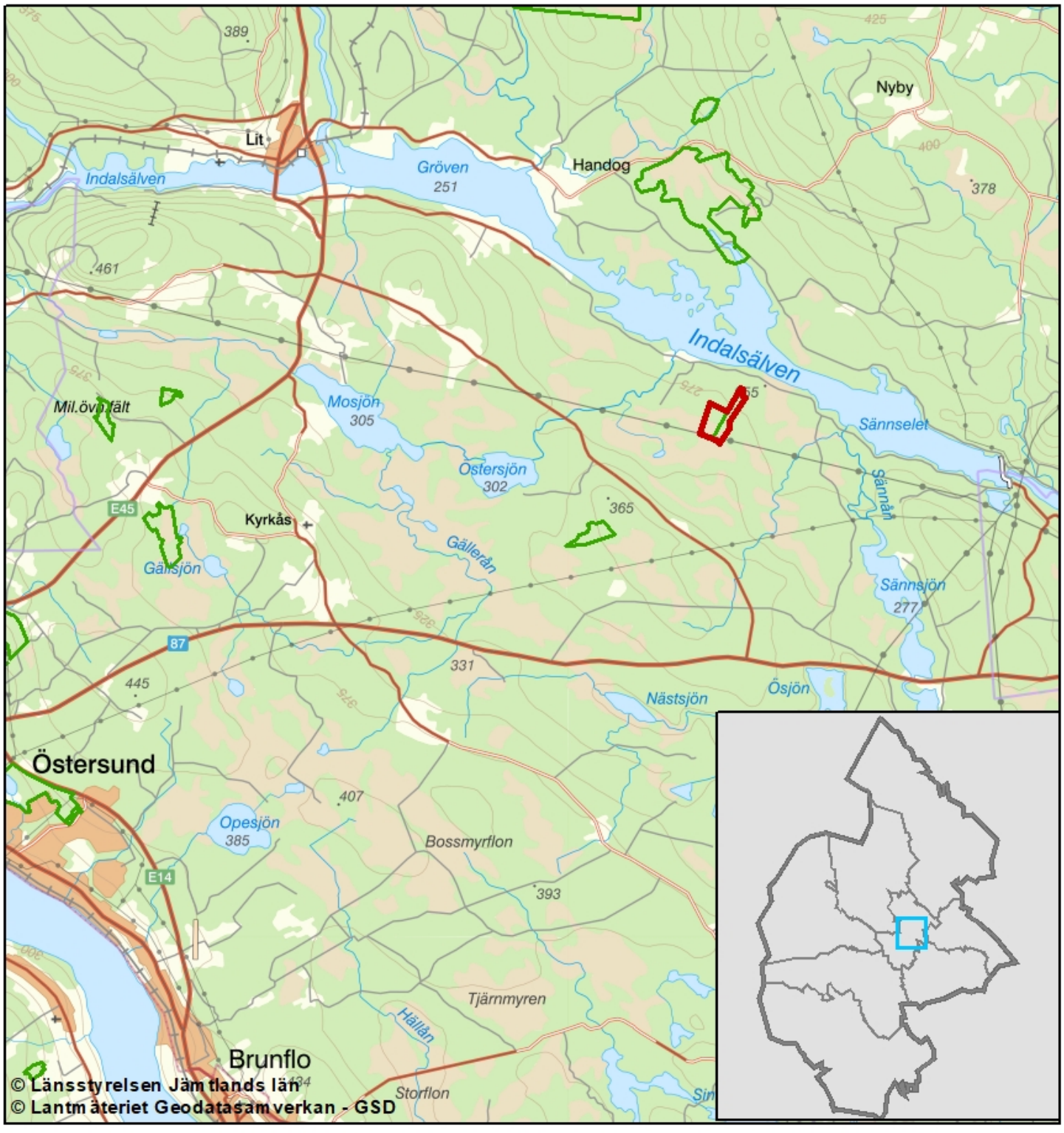

Naturreservatet Spåmansloken

Övriga naturreservat

0 10 km

Skala 1:150 000

N

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Bilaga 3
Datum
2021-11-26

Dnr (anges vid skriftväxling)
511-1664-2021

Skötselplan för naturreservatet Spåmansloken

Innehållsförteckning

BESKRIVNINGSDEL 2
- Syfte 2
- Beskrivning av naturreservatet 2
  - Administrativa data 2
  - Områdesbeskrivning 2
  - Prioriterade bevarandevärden 5
- Natura 2000 5
- Åtgärdsprogram för hotade arter eller livsmiljöer 6

PLANDEL 7
- Skötsel och förvaltning av naturreservatets naturvärden 7
  - Skötselområde A – Näringsrik granskog med inslag av kalkbarrskog samt brandpåverkad barrblandskog, lövträd, sumpskog och lokar (23 hektar) 7
  - Skötselområde B – Brandpräglad talldominerad skog (29 hektar) 9
  - Skötselområde C – Våtmark (21 hektar) 12
- Skötsel och förvaltning av naturreservatets friluftslivsvärden 13
- Utmärkning av naturreservatets gräns 13
- Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder 13
- Övriga uppgifter 14
  - Samråd med rennäringen 14
  - Bränningsplan 14
  - Uppföljning 14
  - Tillsyn 15
  - Finansiering av naturvårdsförvaltningen 15
- Källförteckning 15

Postadress	Besöksadress	Telefon	E-post	Webb
831 86 ÖSTERSUND	Residensgränd 7	010-225 30 00	jamtland@lansstyrelsen.se	www.lansstyrelsen.se/jamtland

Länsstyrelsen
Jämtlands län

BESKRIVNINGSDEL

Syfte

Syftet med naturreservatet är att bevara biologisk mångfald och värdefulla naturmiljöer. Områdets brandpräglade och lövträdsrika skog samt fuktiga granskog, sumpskog och våtmarker med dess ekosystem och biologiska mångfald ska bevaras och utvecklas.

Syftet är samtidigt att bidra till att uppfylla de åtaganden som följer av att området är utpekat att ingå i det europeiska nätverket av skyddade områden, Natura 2000, enligt Art- och habitatdirektivet.

Syftet uppnås genom fri utveckling i kombination med naturvårdsbränning alternativt brandefterliknande åtgärder, hävd av öppna våtmarker, viss avveckling av gran, utmarksbete och hydrologisk återställning.

Beskrivning av naturreservatet

Administrativa data

Naturreservatets namn	Spåmansloken
Län	Jämtland
Kommun	Östersund
Fastigheter	Fjäl 5:17 samt del av Fjäl 2:30, 5:13 och 6:19
Markägare	Staten via Naturvårdsverket samt enskilda markägare
Areal	72,5 hektar
Förvaltare	Länsstyrelsen i Jämtlands län
Natura 2000	Spåmansloken SE0720310

Områdesbeskrivning

Landskap och läge

Naturreservatet Spåmansloken är beläget i Östersunds kommun, cirka 14 kilometer sydost om Lit och 22 kilometer nordost om Östersunds centrum. Naturreservatet är 72,5 hektar stort och består av en blandning av myr och skog. Terrängen i området är flack och höjden över havet sträcker sig mellan 265 i den nordligaste delen och 285 meter i den mellersta och södra delen.

Geologiska förhållanden

Naturreservatet ligger i den naturgeografiska regionen Jämtlands kambrosilur, vilket innebär att bergarterna bildades av sediment under kambrosilurtiden (kambrium, ordovicium och silur) för cirka 550 - 420 miljoner år sedan. Berggrunden består av gnejsgranit i den nordöstra

Länsstyrelsen
Jämtlands län

delen av naturreservatet och metagråvacka i den sydvästra delen. Jordarterna är moig morän i de nordliga delarna av naturreservatet och torv i våtmarkerna i de sydligare delarna.

Skog och våtmark
Marken i naturreservatet varierar från frisk till blöt och vissa delar av skogen är sumpskog. Andelen skogsmark inom naturreservatet är 57,5 hektar varav 43,5 hektar är produktiv skog. Den totala andelen tallskog är 5,1 hektar, inklusive den på våtmark, och den totala andelen granskog är 39,1 hektar. Resterande andel skog består av barrblandskog, lövträdsblandad barrskog och trivialövskog.

I den nordligaste delen av naturreservatet finns tre lokar, småsjöar, varav två omges av fast mark och en gränsar till sumpskog. Lokarna är periodvis fyllda med vatten och periodvis torrlagda. Den nordligaste loken, Spåmansloken, har gett naturreservatet dess namn. Även längre söderut, strax söder om fångstgropsystemet, finns en lok som gränsar till sumpskog.

Längst i norr, i området runt lokarna, utgörs skogen av örtrik och lövträdsrik kalkbarrskog. Skogsbeståndet mellan norra lokarna och loken lägre söderut har prägel av gammal lövbränna och utgörs till hälften av gran (*Picea abies*) och till häften av ungefär lika delar tall (*Pinus sylvestris*) samt lövträd som asp (*Populus tremula*), sälg (*Salix caprea*) och björk (*Betula* sp.). En hel del träd och torrträd, främst aspar, har bohål. Skogen söder om lövbrännan övergår till talldominerad skog på småblockig mark och en del inslag av gammal sälg. Skogsbeståndet i nordvästra delen av naturreservatet domineras av tall men även en hel del inslag av gran förekommer samt enstaka aspar, sälgar och björkar. I skogbevuxna våtmarker förekommer tallsumpskog, gransumpskog samt lövträdssumpskog med inslag av bland annat gråal (*Alnus incana*).

Tillgången till död ved varierar, men är bitvis riklig, främst i den nordöstra delen av naturreservatet där det finns rikligt med både stående och liggande död ved i olika åldrar och olika dimensioner. Brandspår i form av kolade högstubbar, stubbar och lågor samt träd med brandljud förekommer inom hela naturreservatet. Den östra delen av området är ostädad efter senaste branden, som troligen skedde någon gång på 1870-1880-talet, men i västra delen av naturreservatet har en del branddödade träd plockhuggits.

Fältvegetationen skiftar inom området men är främst av frisk blåbärstyp (*Vaccinium myrtillus*) och smalbladiga gräs. Delvis med inslag av lågört. I sumpskogen förekommer mest starr och fräken. I området vid lokarna i norr förekommer örter i högre grad. Bitvis, i torrare talldominerade delar dominerar lingonris (*Vaccinium vitis-idaea*) och renlavar (*Cladonia* sp.).

Exempel på naturvårdsarter som påträffats i naturreservatet är rynkskinn (*Phlebia centrifuga*), tallticka (*Porodaedalea pini*), kolflarnlav (*Carbonicola anthracophila*), lunglav (*Lobaria pulmonaria*) och skrovelllav (*L. scrobiculata*). Lunglav förekommer rikligt på gamla lövträd Även den akut hotade och brandgynnande arten kritporing (*Resinoporia crassa*) har observerats samt den kalkberoende arten finbräken (*Cystopteris montana*) och en del kalgynnade och kalkberoende orkidéarter. Vid inventering av skalbaggar har den brandgynnade arten tallfjällknäppare (*Danosoma conspersum*) påträffats.

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Totalt så utgörs omkring en tredjedel av naturreservatet av våtmark. På trädbevuxna delar av våtmarkerna förekommer tall-, gran- eller lövsumpskog. Den största delen av våtmarken ligger i södra delen av naturreservatet där det bland annat finns drygt 14 hektar öppen våtmark som till stor del utgörs av blöta rikkärr med stort inslag av fastare ristuvor.

Naturvårdsarter
I artförteckningen, bilaga 4, anges naturvårdsarter som påträffats i naturreservatet Spåmansloken. Naturvårdsarter är enligt ArtDatabanken arter som är extra skyddsvärda, arter som indikerar att ett område har höga naturvärden eller arter som i sig själva är av särskild betydelse för biologisk mångfald. Inom begreppet naturvårdsarter återfinns rödlistade arter, fridlysta arter, nyckelarter, ansvarsarter, typiska arter och signalarter.

Med avseende på rödlistade arter har totalt 33 arter hittats inom området. Bland dessa arter är, enligt 2020 års rödlista, en akut hotad (CR), en starkt hotad (EN), åtta sårbara (VU), en ej bedömd (NE) och övriga är missgynnade (NT)

Kulturhistoria och tidigare markanvändning
En fornlämning i form av ett fångstgropsystem med fem fångstgropar finns i östra delen av naturreservatet och en kulturlämning i form av gammal byggnadsrest, troligen en lada, finns på ett litet fastmarksparti i den nordligaste sumpskogen. Inom området går en gammal kyrkstig med anor från 1700-talet. Kyrkstigen sträcker sig i sin helhet mellan Lillsjöhögen och Lits kyrka.

Enligt Laga skifteskartan från 1862 utgjordes marken av skogs- och myrmark. Kartan visar att våtmarken nyttjades till myrslåtter och att både våtmarken och skogen nyttjades för bete. Även Generalstabskartan från 1903 och Ekonomiska kartan från 1968 visar området som skogbevuxet med en del öppen myrmark. Kyrkstigen syns på Ekonomiska kartan.

Området är nästan helt opåverkat av modernt skogsbruk med undantag av ett synligt körspår i östra delen av området och ett par delar med avverkning vid kanten av naturreservatet. Även en del avverkning längs kraftledningar inom naturreservatet har utförts. En del plockhuggning har förekommit längre tillbaka i tiden och både skogen och våtmarken är påverkad av dikning.

Rennäring
Området där naturreservatet är beläget ligger inom vårland och trivselland för Jovnevaerie sameby, förvinterland för Jiingevaerie sameby, vinterland för Jiingevaerie, Jovnevaerie och Raedtievaerie samebyar samt vårvinterland för Jiingevaerie och Jovnevaerie samebyar. Området ligger även inom Jovnevaerie, Jijnjevaerie, Raedtievaerie och Ohredahke samebyars totala renbetesområde. Naturreservatet är också beläget inom kärnområde av riksintresse för rennäring inom Jovnevaerie sameby (Bringåsen; enligt 3 kap. 5 § miljöbalken).

Friluftsliv
Naturreservatet Spåmansloken nyttjas, så vitt Länsstyrelsen känner till, främst för jakt samt svamp- och bärplockning. Området ligger relativt nära Östersund.

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Prioriterade bevarandevärden

Naturreservatets prioriterade bevarandevärden och därmed skälen för beslutet är:

- Brandpräglad tallskog och äldre lövbrännor med brandskadade träd samt fuktig granskog och stående och liggande död ved i form av torrakor och lågor i olika nedbrytningsstadier.
- Lövträdsrik barrnaturskog med inslag av grova aspar med bohål.
- Bark- och vedlevande mossor, svampar, lavar och insekter samt marklevande svampar och hålhäckande fåglar.
- Natura2000-naturtyper: Västligt taiga (9010), Näringsrik granskog (9050), Lövsumpskog (9080), Skogbevuxen myr (91D0)

Natura 2000

Delar av området som omfattas av naturreservatet är utpekat att ingå i det europeiska nätverket av skyddade områden, Natura 2000, enligt Art- och habitatdirektivet, se karta nedan. För ytterligare information om Natura 2000-området, se befintlig bevarandeplan för Spåmansloken SE0720310.

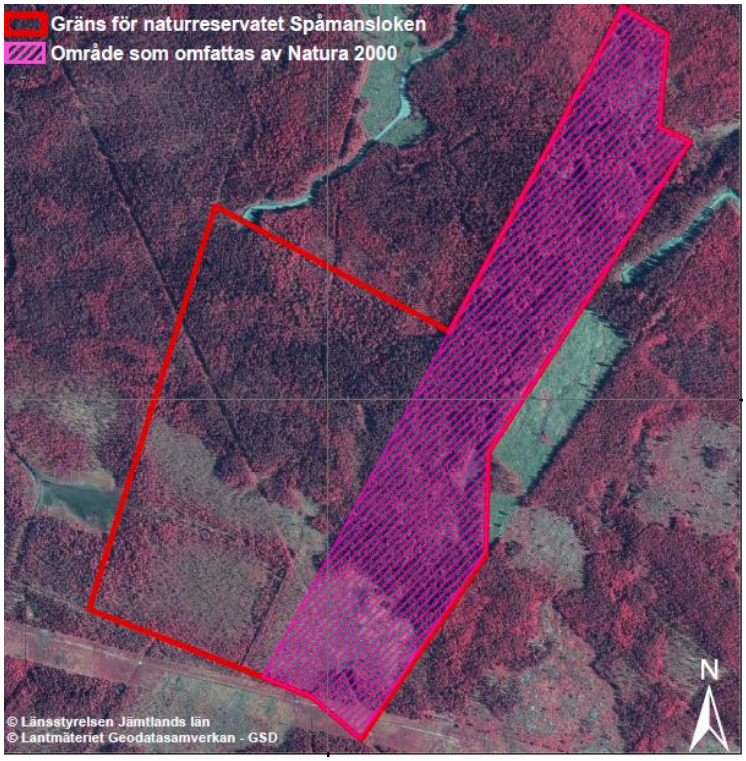

Figur 1. Karta med naturreservatet Spåmansloken samt område som omfattas av Natura 2000 (Spåmansloken SE0720310; 34,2 hektar).

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Åtgärdsprogram för hotade arter eller livsmiljöer

Vid förvaltningen av naturreservatet ska särskild hänsyn tas till av Naturvårdsverket fastställda åtgärdsprogram (ÅGP) för hotade arter eller livsmiljöer. Inga sådana arter eller livsmiljöer är kända inom naturreservatet men Länsstyrelsen har ända tagit vissa ÅGP i beaktande i skötselplanen (tabell 1). Om Länsstyrelsen får ny kunskap om arter eller naturtyper berörda av ÅGP inom naturreservatet ska prioriterade åtgärder för dessa kunna utföras, under förutsättning att de inte bryter mot naturreservatets syfte och föreskrifter.

Tabell 1. Åtgärdsprogram (ÅGP) för hotade arter eller naturtyper som är särskilt viktiga för förvaltningen.

Åtgärdsprogram	**Kommentar**
Rikkärr	Naturtypen omfattar cirka 14 hektar av naturreservatet. Ingen av de utpekade ÅGP-arterna har noterats i området men möjligheten finns att de ändå förekommer. Naturtypen har beaktats i framtagandet av skötselplanen.
Brandinsekter i boreal skog	Ingen av de utpekade ÅGP-arterna har noterats i området. Naturvårdsbränning är en del av åtgärdsprogrammet och då skogsmarken är föreslagen för naturvårdsbränning så har åtgärdsprogrammet ändå beaktats i framtagandet av skötselplanen.
Skalbaggar på nyligen död tall och Skalbaggar på äldre död tallved	Ingen av de utpekade ÅGP-arterna har noterats i området. Då en hel del gamla tallar (*Pinus sylvestris*) ändå förekommer i naturreservatet så har åtgärdsprogrammet ändå beaktats i framtagandet av skötselplanen.
Hotade arter på asp i Norrland	Ingen av de utpekade ÅGP-arterna har noterats i området. Då beståndsdynamiken kommer att förändras över tid och gamla aspar och kontinuerlig tillförsel av död ved förväntas i området så har åtgärdsprogrammet ändå beaktats i framtagandet av skötselplanen.
Björklevande vedskalbaggar i Norrland	Ingen av de utpekade ÅGP-arterna har noterats i området. Då beståndsdynamiken kommer att förändras över tid och gamla björkar och kontinuerlig tillförsel av död ved förväntas i området så har åtgärdsprogrammet ändå beaktats i framtagandet av skötselplanen.

Länsstyrelsen
Jämtlands län

PLANDEL

Skötsel och förvaltning av naturreservatets naturvärden

Naturreservatet har delats in i fyra skötselområden (A-D) där den långsiktiga förvaltningen av områdets naturvärden skiljer sig åt. Skötselområde A utgörs av näringsrik granskog med inslag av kalkbarrskog samt brandpåverkad barrblandskog, lövträd, sumpskog och lokar. Skötselområde B består av brandpräglad talldominerad skog. Skötselområde C utgörs av våtmark och skötselområden D består av dikad mark och området kommer att uppgå i A respektive C när dikena har lagts igen.

Skötselområde A – Näringsrik granskog med inslag av kalkbarrskog samt brandpåverkad barrblandskog, lövträd, sumpskog och lokar (23 hektar)

Beskrivning

I nordligaste delen av naturreservatet, runt lokarna, utgörs skogen av örtrik och lövträdsrik kalkbarrskog. Skogsbeståndet från lokarna och cirka 550 meter söderut har prägel av gammal lövbränna och utgörs till hälften av gran och till häften av ungefär lika delar tall och lövträd som asp, sälg och björk. Det finns även en lok omgiven av sumpskog på södra halvan av skötselområdet. Medelåldern för skogen är omkring 170 år med en hel del grova gamla lövträd och tallar samt någon enstaka grov gran. Tillgången på död är bitvis riklig med både stående och liggande död ved i olika nedbrytningsstadier och olika dimensioner. Spridda brandspår i form av kolade högstubbar, stubbar och lågor samt träd med brandljud förekommer. En del naturvårdande åtgärder i form av friställande av asp, genom ringbarkning av gran, har utförts i området omkring år 2010 (figur 2). Naturvärdena i skötselområdet är främst knutna till kalkrik och fuktig jordmån, gamla grova granar och aspar, död ved samt intern beståndsdynamik.

Bevarandemål

Skötselområdet ska bestå av grandominerad skog med inslag av kalkbarrskog, sumpskog och lokar. Det ska inom överskådlig tid finnas gammal asp och sälg. Skötselområdets struktur ska vara präglat av intern beståndsdynamik, med stor andel gamla träd med bitvis rikligt med torrträd och lågor av olika förmultningsgrad. Området bör också vara präglat av utmarksbete. Tillkomsten av olika typer av död ved ska ske kontinuerligt genom naturliga processer och inga brott i kontinuiteten av äldre levande träd ska ske. Skötselområdet ska vara fritt från körskador samt ha en naturlig hydrologi och näringsstatus. Det ska finnas rikliga och stabila populationer av för naturtypen typiska arter inom artgrupperna bark- och vedlevande svampar och lavar, insekter, hackspettar samt kalkgynnade kärlväxter och marksvampar. Gynnsamt tillstånd ska råda för Natura 2000-nätverkets livsmiljöer och området ska vara fritt från främmande arter. Arealen näringsrik granskog med inslag av kalkbarrskog samt brandpåverkad barrblandskog, lövträd, sumpskog och lokar ska vara 23 hektar.

Länsstyrelsen
Jämtlands län

*Figur 2. Skötselområde A: a) Loke, liten sjö, i norra delen av naturreservatet, b) sälg (*Salix caprea*) med påväxt av lunglav (*Lobaria pulmonaria*), c) område där asp (*Populus tremula*) och tall (*Pinus sylvestris*) har friställts samt d) blåsippa (*Hepatica nobilis*).*

Förvaltningsinriktning

- Fri utveckling.
- Utmarksbete inklusive viss minskning av gran.

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Skötselåtgärder

- Inga, bevarandemålen nås genom fri utveckling.
- Vid observation av främmande arter tas växter bort genom mekaniska metoder och djur genom jakt

Följande lägre prioriterad skötselåtgärd ska vara möjlig att utföra i skötselområdet:

- Utmarksbete om det är praktiskt möjligt. En plan för utmarksbete upprättas, där utförandet av olika åtgärder preciseras, och åtgärder utförs enligt plan. Vid planering av utmarksbete kan en viss minskning av gran, i första hand yngre gran, behöva planeras in för att göra en glesare korridor mellan norra och södra delen (se kartor). Fällda granar används till igenläggning av diken. Överblivna granar som eventuellt stör möjligheter till bete kan dras till områden med höga naturskogsvärden inom skötselområdet och läggas i bröten. En avvägning mot risk för granbarkborreangrepp bör dock göras och om det blir för mycket död gran ska en del av granarna kvistas och barkas. Minskning av gran ska ske i mindre steg för att inte en för snabbt ökad ljustillgång ska ge en stark grästillväxt på bekostnad av marksvampar. En variation av lucköppna och mer slutna partier bör eftersträvas. Ris bränns förslagsvis i mindre högar, punktbränning, inom skötselområde B.

Skötselområde B – Brandpräglad talldominerad skog (29 hektar)

Beskrivning

Skötselområdet består av talldominerad skog på delvis småblockig, mager mark (figur 3). Skogsbeståndet i merparten av skötselområdet domineras av tall men även en hel del gran förekommer samt enstaka aspar, sälgar och björkar. Medelåldern för skogen är runt 200 år men tallöverståndare som är 260 år och äldre förekommer. Inslag av våtmark med sumpskogsliknande partier finns också. I den östra delen av skötselområdet, i det gamla naturreservatet Spåmansloken, är medelåldern för skogen omkring 170 år med en hel del äldre tallöverståndare. I denna del av skötselområdet har friställande av tall samt brandefterliknande åtgärder på tall utförts omkring år 2010. Brandspår i form av kolade högstubbar, stubbar och lågor samt träd med brandljud förekommer. Brandljuden finns både på levande träd, främst på tall men även på sälg och björk, samt stående döda träd. I den västra delen av har dock en del branddödade träd plockhuggits och området har förmodligen även gallrats. Detta gör att det är sparsamt med död ved men en del gamla tallågor förekommer. Delar av skogen är också påverkad av dikning med störd hydrologi som följd. Naturvärdena i skötselområdet är främst knutna till brand, gamla grova träd och död ved.

Länsstyrelsen
Jämtlands län

*Figur 3. Skötselområde B: a) Tallskog (*Pinus sylvestris*) i tidigare Spåmanslokens naturreservat där gran (*Picea abies*) har ringbarkats och tallar har påverkats med brandefterliknande skador, b) nordvästra delen av naturreservatet samt c) och d) tall på myrmark.*

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Bevarandemål
Skötselområdet ska bestå av brandpräglad olikåldrig tallskog med inslag av olikåldrade lövträd. Strukturen och sammansättning ska vara präglad av brand och luckighet i trädskiktet. Det ska vara en gles öppen skog för att gynna arter som trivs på solbelysta stammar och död ved samt solbelyst mark. Föryngring av tall och lövträd bör främjas. Det ska finnas en stor andel gamla träd samt en del torrträd och lågor av olika förmultningsgrad. Tillkomsten av olika typer av död ved ska ske kontinuerligt genom naturliga processer och brand och inga brott i kontinuiteten av äldre levande träd ska ske. Efter brand ska delområden präglas av en större mängd död ved samt tall i olika åldersklasser och lövbrännor bör ha möjlighet att utvecklas. Skötselområdet ska vara fritt från körskador samt ha en naturlig hydrologi och näringsstatus. Det ska finnas rikliga, och stabila populationer av för naturtyperna typiska arter främst inom artgrupperna vedlevande svampar, lavar, insekter och hackspettar. Skötselområdet ska utgöra möjligt livsområde för brandberoende och brandgynnade arter som tillexempel den brandgynnade och akut hotade arten kritporing. Gynnsamt tillstånd ska råda för Natura 2000-nätverkets livsmiljöer och arter och området ska vara fritt från främmande arter. Arealen för skötselområdet brandpräglad talldominerad skog ska vara 29 hektar.

Förvaltningsinriktning
- Hydrologisk återställning.
- Naturvårdsbränning alternativ brandefterliknande åtgärder.
- Återskapa och bibehålla ett lucköppet och solgenomsläppligt trädskikt.
- Utmarksbete.

Skötselåtgärder
- Återställning av dikningspåverkad hydrologi i delområde markerat i skötselplankarta (bilaga 3a). Detta bör innebära att plugga igen diken, helt eller delvis, där det bedöms ha positiva effekter. Förslagsvis används i första hand granunderväxt i olika åldrar vid igenläggning av diken.
- Naturvårdsbränning där åtgärden utföres i enlighet med av förvaltare upprättad bränningsplan. Detta för att återskapa områdets brandpräglade karaktär samt gynna tall och brandberoende och brandgynnade arter, bland annat den akut hotade kritporingen. Även den grönstreckade delen av skötselområdet, gamla naturreservatet Spåmansloken, bör ingå i bränningen, trots tidigare åtgärder, för att få in kolad ved samt bränt marktäcke.
- Om naturvårdsbränning inte kan genomföras, eller på de ställen där det inte bör genomföras, ska en plan för skötsel av naturvärden knutna till främst tall, men även lövträd, upprättas och åtgärder enligt plan utföras. Detta kan innebära ringbarkning och/eller röjning av granunderväxt i olika åldrar samt brandefterliknande åtgärder. Fällda granar används till igenläggning av diken. Minskning av gran ska ske i mindre steg för att inte en för snabbt ökad ljustillgång ska ge en stark grästillväxt på bekostnad av marksvampar. En variation av lucköppna och mer slutna partier bör eftersträvas. Om det blir för mycket fälld gran så risken finns att de stör möjligheter till utmarksbete kan de dras till områden med höga naturskogsvärden inom skötselområde A och läggas i bröten. En avvägning mot risk för granbarkborreangrepp

Länsstyrelsen
Jämtlands län

bör dock göras och om det blir för mycket död gran ska en del av granarna kvistas och barkas. Riset kan med fördel bränns i mindre högar, punktbränning, där det inte växer skyddsvärda arter.
- Vid observation av främmande arter tas växter bort genom mekaniska metoder och djur genom jakt

Följande lägre prioriterad skötselåtgärd ska vara möjlig att utföra i skötselområdet:
- Utmarksbete om det är praktiskt möjligt. En plan för utmarksbete upprättas, där utförandet av olika åtgärder preciseras, och åtgärder utförs enligt plan.

Skötselområde C – Våtmark (21 hektar)
Beskrivning
Skötselområdet utgörs av våtmark, till stora delar rikkärr, som huvudsakligen består av öppna ytor med krontäckning 0–30 %. Ut mot fastmarkskanterna övergår våtmarken lokalt till sumpskog. Våtmarken har tidigare påverkats av både myrslåtter och bete. Delar av våtmarken är påverkad av dikning med störd hydrologi som följd

Bevarandemål
Skötselområdet ska bestå av våtmark vars öppna ytor fortsatt ska vara öppna. Våtmarkens glest trädbevuxna partier ska fortsatt ha omkring 30 % krontäckning av främst tall och lövträd. Sumpskogen ut mot fastmarkskanterna ska hållas borta från de öppnare ytorna av kärret. Skötselområdet ska vara fritt från körskador samt ha en naturlig hydrologi och näringsstatus. Det ska finnas rikliga och stabila populationer av för naturtypen typiska arter, främst inom artgrupperna mossor och kärlväxter. Gynnsamt tillstånd ska råda för Natura 2000-nätverkets livsmiljöer och arter och området ska vara fritt från främmande arter. Arealen för skötselområdet våtmark ska vara 21 hektar.

Förvaltningsinriktning
- Hydrologisk återställning.
- Naturvårdande hävd.
- Fri utveckling.
- Utmarksbete.

Skötselåtgärder
- Återställning av dikningspåverkad hydrologi i delområde markerat i skötselplankarta (bilaga 3a). Detta bör innebära att plugga igen diken, helt eller delvis, där det bedöms ha positiva effekter. Förslagsvis används i första hand granunderväxt i olika åldrar vid igenläggning av diken.
- Röjning av igenväxningsvegetation. Sumpskog och fastmarksholmar lämnas för fri utveckling.
- Vid observation av främmande arter tas växter bort genom mekaniska metoder och djur genom jakt.

Följande lägre prioriterad skötselåtgärd ska vara möjlig att utföra i skötselområdet:

Länsstyrelsen
Jämtlands län

- Upprättande av plan för skötsel av öppen och trädbevuxen våtmark samt utförande av åtgärder enligt plan. Planen bör innehålla röjning av igenväxningsvegetation och eventuellt myrslåtter. Sumpskog och fastmarksholmar lämnas för fri utveckling.
- Utmarksbete om det är praktiskt möjligt. En plan för utmarksbete upprättas, där utförandet av olika åtgärder preciseras, och åtgärder utförs enligt plan.

Skötsel och förvaltning av naturreservatets friluftslivsvärden

Spåmansloken är ett förhållandevis okänt utflyktsmål. Området nyttjas så vitt länsstyrelsen känner till endast i begränsad omfattning för jakt, svamp- och bärplockning. Eftersom delar av området även tidigare har haft naturreservatsstatus är områdets höga naturvärden redan kända, men då allmänheten nu påminns om detta kan det innebära fler besök. Områdets karaktär, med få stigar och mycket våtmark samt avsaknad av rastplatser gör dock området något mindre tillgängligt.

Bevarandemål
I anslutning till naturreservatet ska det finnas god information om naturreservatets naturvärden samt om de bestämmelser som gäller för naturreservatet. Den gamla kyrkstigen som passerar genom området bör hållas öppna.

Skötselåtgärder
- Informationstavla för naturreservatet sätts upp vid områdets entré.
- Röjning av kyrkstig.

Utmärkning av naturreservatets gräns

Naturreservatet skall utmärkas i fält enligt Naturvårdsverkets anvisningar.

Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

En översikt av skötselåtgärder som ska genomföras i naturreservatet Spåmanloken finns i tabell 2.

Tabell 2. Sammanfattning av skötselåtgärder som bör genomföras i naturreservatet Spåmanloken samt när dessa skötselåtgärder bör utföras.

Skötselområde	Skötselåtgärder	Prio.	När	Frekvens
Hela naturreservatet	Markering av naturreservatets gränser.	1	Inom 1 år	Återkommande vid behov
Hela naturreservatet	Undanröjande av främmande arter.	1	Vid behov	Återkommande vid behov

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Skötselområde	Skötselåtgärder	Prio.	När	Frekvens
Hela naturreservatet	Upprättande av plan för utmarksbete	3	Inom 10 år	Engångsåtgärd
Hela naturreservatet	Åtgärder enligt upprättad plan för utmarksbete	3	Enligt plan	Enligt plan
B	Naturvårdsbränning, alternativt brandefterliknade åtgärder	1	Enligt upprättad bränningsplan	Enligt upprättad bränningsplan
B	Upprättande av plan för eventuell minskning av gran	2	Inom 5 år	Engångsåtgärd
B	Åtgärder enligt upprättad plan för minskning av gran	2	Enligt plan	Enligt plan
B och C	Igenläggning av diken	1	Inom 3 år	Engångsåtgärd
C	Röjning av igenväxnings-vegetation på öppen våtmark	1	Inom 4 år	Engångsåtgärd
C	Upprättande av plan för skötsel av våtmarker	3	Inom 10 år	Engångsåtgärd
C	Åtgärder enligt upprättad plan för skötsel av våtmark:	3	Enligt plan	Enligt plan
Friluftsliv	Uppsättning av informationstavla	1	Inom 1 år	Underhåll vid behov
Friluftsliv	Kyrkstig underhålls	1	Vid behov	Återkommande vid behov

Övriga uppgifter

Samråd med rennäringen

Innan skötselåtgärd som naturvårdsbränning eller utmarksbete genomförs ska samråd med berörda samebyar ske.

Bränningsplan

Syftet med en bränningsplan är bland annat att tydligt redovisa bränningsområdets avgränsning (geografiskt och i terrängen), beskriva kvalitativa mål med bränningen ur naturvärdessynpunkt samt att tydliggöra bränningens planering ur säkerhetssynpunkt. I samband med bränningsplaneringen ska samråd med berörda samebyar ske.
Vid bränning ska hänsyn tas till fångstropssystemet som ligger strax utanför gränsen till skötselområde B, där naturvårdsbränning är tillåten. Fångstgroparna ska skyddas enligt kulturmiljölagen (1988:950).

Uppföljning

En uppföljning av beskrivna bevarandemål ska ske för varje skötselområde för bedömning av områdets bevarandetillstånd. Uppföljningsarbetet anges och utförs av Länsstyrelsen eller av denne enligt skrivna avtal utsedd uppdragstagare. Resultat från kommande uppföljning av

Länsstyrelsen
Jämtlands län

bevarandestatusen kan eventuellt påkalla en revidering av skötselplan och målindikatorer. Målindikatorer för uppföljning av bevarandemålen för naturreservatets skötselområden anges i ett särskilt dokument kallat uppföljningsplan som fastställs separat.

Tillsyn

Länsstyrelsen ansvarar för fortlöpande tillsyn av att naturreservatets föreskrifter efterlevs.

Finansiering av naturvårdsförvaltningen

Naturvårdsförvaltningen bekostas av Naturvårdsverket genom skötselanslag för biotopvårdande åtgärder, utmärkning av reservatets gränser, områdestillsyn samt löpande underhåll.

Källförteckning

Tryckta källor

Art- och habitatskyddsdirektivet 1992. Rådets (EU) direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

Fågeldirektivet 2009. Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar.

Lundqvist, J, 1969: Jordartskarta över Jämtlands län, skala 1:200 000. Sveriges geologiska undersökning, serie nr: Ca 45

Lundqvist J, 1984: Karta över berggrunden i Jämtlands län utom förevarande Fjällsjö k:n, skala 1:200 000. Sveriges geologiska undersökning, serie nr Ba 31

Länsstyrelsen i Jämtlands län 2012. Strategi för naturvårdsbränning och spontana bränder i skyddade områden i Jämtlands län 2012-2021. Diarienr. 511-3838-2012.

Länsstyrelsen i Jämtlands län 2005. Beslut och skötselplan för naturreservatet Spåmansloken Diarienr. 511-3729-05

Löfgren, Per 2020. Inventeringsrapport för Spåmanslokens Naturreservat sommaren 2019.

Naturvårdsverket 2005. Naturvårdsbränning. Vägledning för brand och bränning i skyddad skog. Naturvårdsverkets Rapport 5438.

Naturvårdsverket 2005. Naturskyddsåtgärder i skogmyrmosaiker. Vägledning. Naturvårdsverkets Rapport 5516.

Naturvårdsverket 2006. Åtgärdsprogram för bevarande av rikkärr. Naturvårdsverket rapport 5601.

Naturvårdsverket 2006. Åtgärdsprogram för bevarande av brandinsekter i boreal skog. Naturvårdsverket rapport 5610.

Naturvårdsverket 2007. Myrskyddsplan för Sverige. Objekt 1009209 Blekbäcken & Stensundet. Naturvårdsverket Rapport 5669.

Naturvårdsverket 2008. Planering av naturreservat – vägledning för beskrivning, indelning och avgränsning. Naturvårdsverkets Rapport 5788.

Naturvårdsverket 2008. Åtgärdsprogram för björklevande skalbaggar på björk i Norrland. Naturvårdsverket rapport 5843.

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Naturvårdsverket 2010. Uppföljning av skyddade områden i Sverige. Riktlinjer för uppföljning av friluftsliv, naturtyper och arter på områdesnivå. Naturvårdsverkets Rapport 6379.
Naturvårdsverket 2010. Åtgärdsprogram för hotade arter på asp i Norrland. Naturvårdsverket rapport 6393.
Naturvårdsverket 2013. Förvaltning av skogar och andra trädbärande marker i skyddade områden. Naturvårdsverket Rapport 6561.
Naturvårdsverket 2013. Åtgärdsprogram för skalbaggar på nyligen död tall, 2014-2018. Naturvårdsverket rapport 6599.
Naturvårdsverket 2014. Åtgärdsprogram för skalbaggar på äldre död tallved, 2014-2018. Naturvårdsverket rapport 6629.
Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Handisam 2013. Tillgängliga natur- och kulturområden. En handbok för planering och genomförande av tillgänglighetsåtgärder i skyddade utomhusmiljöer. Naturvårdsverket Rapport 6562.
Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen 2005, reviderad 2017. Nationell strategi för formellt skydd skog.
Skogsstyrelsen 2014. Handbok för inventering av nyckelbiotoper. Skogsstyrelsen, Jönköping.
Skogsstyrelsen 2020. Ett urval av naturvårdsarter och andra indikatorarter. Skogsstyrelsen.
Sveriges Geologiska Undersökning 1984. Karta över berggrunden i Jämtlands län utom förevarande Fjällsjö k:n.
Östersunds kommun 1991. Översiktsplan för Östersunds kommun (samt ännu ej fastställd ny översiktsplan).
Östersunds kommun 2011. Vindkraft i Östersunds kommun. Tillägg till Översiktsplan.

Källor på internet

Artdatabanken och Naturvårdsverket. Artportalen. www.artportalen.se.
Lantmäteriet, Historiska kartor: Laga skifte 23-LIT-208, 1862; Generalstabskartan Östersund J242-67-1, 1903 samt Ekonomiska kartan Fjälkvarn J133-19F3c70, 1968. http://historiskakartor.lantmateriet.se.
Länsstyrelsen i Jämtlands län. Bevarandeplan för Natura 2000-området Spåmansloken SE0720310. https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/#Sp%C3%A5mansloken
Naturvårdverket. EU:s direktiv för biologisk mångfald. https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/EU-och-internationellt/EUs-miljooarbete/Biologisk-mangfald-i-EU/EUs-naturvardsdirektiv/.
Naturvårdverket. Natura 2000 i Sverige. https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Skyddad-natur/Natura-2000/
Naturvårdverket. Biologisk mångfald. https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Vaxter-och-djur/Biologisk-mangfald/
Naturvårdverket. Process att bilda naturreservat. https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Skyddad-natur/Naturreservat/Process-att-bilda-naturreservat/.
Naturvårdsverket. Vägledningar för arbetet med att bilda naturreservat. http://naturvardsverket.se/sv/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Skyddade-omraden/Process-att-bilda-naturreservat/#planera
Riksantikvarieämbetet. Fornminnesregistret. Fornsök: https://app.raa.se/open/fornsok/

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Sametinget. Underlag för planer. www.sametinget.se/8382 Kartor över Riksintresse, strategiska platser och årstidsland
Skogsstyrelsen. Nyckelbiotoper och objekt med naturvärden. Skogsdataportalen http://skogsdataportalen.skogsstyrelsen.se/Skogsdataportalen/
Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Rödlistade arter i Sverige. www.artfakta.se.

Övriga källor

Berggrundsdata över Jämtlands län, hämtad från SGUs berggrundsdatabas 2014-01-01. © Sveriges geologiska undersökning (SGU)
Jordartsdata över Jämtlands län, hämtad från SGUs jorddatabas 2014-01-01. © Sveriges geologiska undersökning (SGU)
Länsstyrelsen i Jämtlands län. Länsstyrelsen naturvärdesinventeringar.

Foto: Länsstyrelsen Jämtlands län

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Dnr: 511-1664-2021 Bilaga 3a

2021-11-26

Naturreservatet Spåmansloken
Skötselplankarta

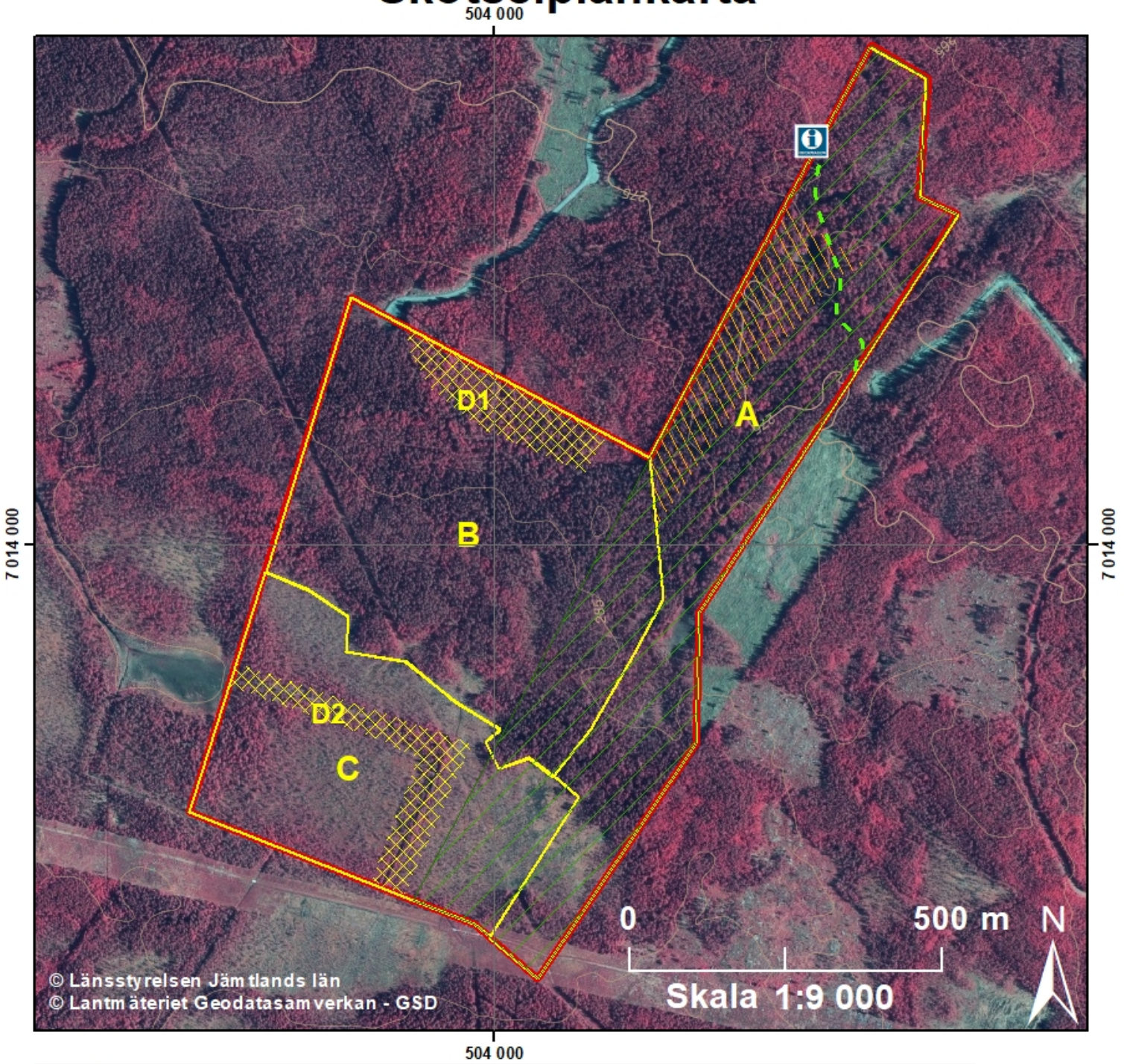

Gräns för naturreservatet Spåmansloken

Skötselområden

A. Fri utveckling samt utmarksbete

B. Naturvårdsbränning, friställande av asp och tall samt utmarksbete

C. Hävd i kombination med fri utveckling och utmarksbete

D. Igenläggnning av diken

Eventull småskalig avveckling av gran för att gynna utmarksbete

Tidigare naturreservatet Spåmansloken

Informationstavla

Kyrkstig

SWEREF 99 TM, Höjdkurvor 5 m intervall

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Bilaga 4
Datum
2021-11-26

Dnr (anges vid skriftväxling)
511-1664-2021

Artförteckning naturreservatet Spåmansloken

I artförteckningen nedan anges naturvårdsarter hitintills funna i naturreservatet Spåmansloken. Naturvårdsarter är enligt ArtDatabanken arter som är extra skyddsvärda, arter som indikerar att ett område har höga naturvärden eller arter som i sig själva är av särskild betydelse för biologisk mångfald. Inom begreppen återfinns rödlistade arter, fridlysta arter, nyckelarter, ansvarsarter, typiska arter och signalarter.

Förklaring till kolumnen Kategori:

- Rödlistekategori: CR = akut hotad, EN = starkt hotad, VU = sårbar, NT = missgynnad och NE = ej bedömd.
- N2 = Ingår i Natura 2000 Art- och habitatdirektivet eller fågeldirektivet.
- § = Skyddad enligt Artskyddsförordningens (SFS 2007:845) paragrafer 4, 5, 6, 7, 8 och/eller 9.
- * = Indikatorart för kalkrik mark.
- ** = Exklusiv kalkart.
- ^ = Brandgynnad art.
- ^^ = Brandberoende art.

Förklaring till kolumnen Signal- och E-art:
Signalarter (S) är arter som med sin närvaro eller frekvens indikerar att ett område har höga naturvärden. E-art (E) är en ekologisk ståndortsindikator som visar på speciella ståndorter som i kombination med andra miljöförhållanden (kriterier) eller andra arter kan visa på höga naturvärden. Enbart förekomst av E-art visar inte alltid höga naturvärden (Skogsstyrelsen, 2020).

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Kategori	Signal- och E-art
Lavar			
Alectoria sarmentosa	Garnlav	NT	S
Calicium adaequatum	Mörkhövdad spiklav		S
Carbonicola anthracophila	Kolflarnlav	NT, ^^	S
Chaenotheca brachypoda	Gulnål		S
C. cinerea	Brunskatftad nållav	EN	
C. gracilenta	Smalskaftslav	VU	S
C. gracillima	Brunpudrad nållav	NT	S
Chaenothecopsis nigra	Mörk svartspik	NE	
C. viridialba	Vitskaftad svartspik	NT	S

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Kategori	Signal- och E-art
Collema furfuraceum	Stiftgelélav	NT	S
Leptogium saturninum	Skinnlav		S
Lobaria pulmonaria	Lunglav	NT	S
L. scrobiculata	Skrovellav	NT	S
Nephroma bellum	Stuplav		S
N. parile	Bårdlav		S
N. resupinatum	Luddlav		S
Parmeliella triptophylla	Korallblylav		S
Sclerophora coniophaea	Rödbrun blekspik	NT	S
Svampar			
Climacocystis borealis	Trådticka		S
Fomitopsis rosea	Rosenticka	NT	S
Haploporus odorus	Doftticka	VU, §	S
Hydnellum ferrugineum	Dropptaggsvamp		S
Inonotus leporinus	Harticka	NT	S
I. rheades	Rävticka		S
Leptoporus mollis	Kötticka	NT	S
Phellinus ferrugineofuscus	Ullticka	NT	S
Porodaedalea pini	Tallticka	NT	S
Phlebia centrifuga	Rynkskinn	VU	S
Resinoporia crassa	Kritporing	**CR**, ^	
Mossor			
Rhytidiadelphus triquetrus	Kransmossa	*	
Kärlväxter			
Aconitum lycoctonum subsp. septentrionale	Nordisk stormhatt		E
Actaea spicata	Svart trolldruva	*	S
Carex capillaris	Hårstarr	*	
C. digitata	Vispstarr	*	
Convallaria majalis	Liljekonvalj	*	
Cypripedium calceolus	Guckusko	N2, §, **	S
Cystopteris montana	Finbräken	**	S
Dactylorhiza maculata	Fläcknycklar	§	
D. maculata subsp. fuchsii	Skogsnycklar	§, *	

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Kategori	Signal- och E-art
Daphne mezereum	Tibast	§, *	S
Epipogium aphyllum	Skogsfru	NT, §, *	S
Eriophorum latifolium	Gräsull	*	S
Goodyera repens	Knärot	VU, §	S
Hepatica nobilis	Blåsippa	§, *	E
Moneses uniflora	Ögonpyrola		S
Neottia ovata	Tvåblad	§, *	S
Paris quadrifolia	Ormbär		E
Platanthera bifolia spp.	Nattviol	§	
Viola mirabilis	Underviol	*	S
Fåglar			
Dryocopus martius	Spillkråka	NT, N2, §	
Picoides tridactylus	Tretåig hackspett	NT, N2, §	
Tetrao urogallus	Tjäder	N2, §	
Tetrastes bonasia	Järpe	NT, N2, §	
Skalbaggar			
Agathidium discoideum	Suturfläckad mycelbagge	VU	
A. pallidum		VU	
Atomaria affinis		NT	
Enicmus apicalis	Slemsvampmögelbagge	VU	
Danosoma conspersum	Tallfjällknäppare	VU, ^	
Orchesia fasciata	Gulbandad brunbagge	NT	
Scaphisoma subalpinum		NT	
Stenotrachelus aeneus	Avlång dubbelklobagge	NT	
Tachinus elegans		NT	